

**OLIY PEDAGOGIK TA'LIM TIZIMIDA TASVIRIY SAN'AT
FANLARINI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR****Sa'diyev Soli Tolipovich**

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası dotsenti

Anotatsiya: Mazkur maqolada oliy pedagogik ta’lim muassasalarida tasviriy san’at, xususan, qalam tasvir fanini o’qitishda innovatsion texnologiyalar, interfaol metodlar va raqamli vositalardan foydalanishning ahamiyati tahlil qilinadi. Bo’lajak tasviriy san’at o’qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish va amaliy ko’nikmalarini mustahkamlashda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning roli yoritiladi.

Kalit so’zlar: oliy pedagogik ta’lim, qalam tasvir, tasviriy san’at metodikasi, innovatsion texnologiya, kompetensiya, ijodiy fikrlash.

Oliy pedagogik ta’lim tizimi jamiyat taraqqiyotida o’qituvchi shaxsini tayyorlovchi asosiy tizim sifatida katta ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, tasviriy san’at yo’nalishida ta’lim olayotgan talabalarda estetik did, ijodiy tafakkur va amaliy ko’nikmalarni shakllantirish bugungi kunda dolzarb masalaga aylanmoqda. Shu nuqtayi nazardan, qalam tasvir fanini o’qitish metodikasini takomillashtirish — nafaqat badiiy ijod, balki ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Tasviriy san’atni o’qitish jarayonida ilg’or pedagogik texnologiyalarning joriy etilishi o’quvchilarda mustaqil fikrlash, kuzatuvchanlik, badiiy tahlil qilish ko’nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Jumladan, “Flipped classroom” (teskari sinf) texnologiyasini qo’llash orqali talabalar darsdan oldin nazariy ma’lumotlar bilan mustaqil tanishadi, dars jarayonida esa amaliy mashg’ulotlar orqali o’z bilimni chuqurlashtiradi (Shavdirov, 2025).

Qalam tasvir fanida bu usulni qo’llash, talabalarni chizmachilik jarayonida faol ishtirokchi sifatida jalb etishga imkon beradi. Har bir talaba kompozitsiya, proporsiya va perspektiva qonuniyatlarini amaliy ishlar orqali o’zlashtiradi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar — planshet, grafik dasturlar (Adobe Photoshop, CorelDRAW, Krita va boshqalar)dan foydalanish, an’anaviy va zamonaviy san’atni uyg’unlashtirish imkonini beradi. Bu esa talabalarda vizual madaniyatni rivojlantiradi, ularni zamonaviy badiiy jarayonlarga moslashtiradi.

Bo’lajak o’qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda integratsion yondashuv ham muhim. Masalan, qalam tasvir mashg’ulotlarini san’at tarixi, dizayn asoslari, pedagogika va psixologiya fanlari bilan uyg’unlashtirish orqali o’quvchilarning fikrlash doirasi kengayadi (Ibraimov va Shovdirov, 2023). Bundan tashqari, ijodiy topshiriqlarni loyihalash metodikasi (creative project method) yordamida talabalar o’z badiiy qarashlarini amalda ifodalash imkoniga ega bo’ladilar.

Bu metod o'qituvchining yo'naltiruvchi, talabaning esa ijodkor sifatidagi faoliyatini uyg'unlashtiradi

Shuningdek, qalam tasvir fanida kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitish jarayonini tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv talabalarning nafaqat texnik chizmachilik malakasini, balki ijodiy fikrlash, tahlil qilish va estetik baholash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Talaba har bir chizgan ishida o'z dunyoqarashi, hissiy holati va badiiy qarashlarini aks ettiradi. Shu boisdan o'qituvchi dars jarayonida nazorat qiluvchi emas, balki yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi, hamkor sifatida faoliyat yuritishi maqsadga muvofiqdir.

Muammoli ta'lim usuli (problem-based learning) ham qalam tasvir fanida samarali metodlardan biridir. Ushbu usulda o'qituvchi talabalarga tayyor yechim bermaydi, balki ularni muammoni mustaqil tahlil qilib, badiiy asosda yechim topishga yo'naltiradi. Masalan, "Nuri va soyani ifodalashda qaysi chizish texnikasi ifodaliroq natija beradi?" kabi savollar orqali talabalar tadqiqotchi pozitsiyasini egallaydi. Bu esa ularning ijodiy tafakkurini faollashtiradi, mustaqil izlanishga undaydi (Shavdirov, 2017).

Bundan tashqari, interfaol metodlar — "Aqliy hujum", "Tahlil va taqqoslash", "Blits savollar" kabi usullarni qalam tasvir mashg'ulotlariga qo'shish darsni jonlantiradi, talabalarni faol fikrlashga undaydi. Dars jarayonida o'qituvchi tomonidan grafik misollar, mashhur rassomlarning eskizlari, hamda zamonaviy raqamli reproduksiylarni tahlil qilish orqali nazariy bilimlar mustahkamlanadi.

Qalam tasvirni o'qitishda bosqichma-bosqich rivojlantiruvchi metodikani joriy etish ham muhimdir. Bu metodika o'quv jarayonini oddiy shakllardan murakkab shakllarga, statik obyektlardan dinamik kompozitsiyalarga o'tish orqali tashkil etishni nazarda tutadi. Shu tarzda talaba asta-sekin perspektiva, proporsiya, yorug'-soya, faktura, kompozitsiya kabi nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirib boradi (Baymetov va Shovdirov, 2023).

Raqamli vositalarning o'rni ham tobora ortib bormoqda. Grafik planshetlar va 3D modellash tirish dasturlari yordamida talabalar tasvir yaratish jarayonida yangi ifoda vositalarini sinab ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ta'limni raqamli transformatsiya yo'nalishida rivojlantirishga xizmat qiladi. Shovdirov (2024) ta'kidlaganidek, zamonaviy pedagogik amaliyotda raqamli texnologiyalarni o'quv jarayoniga kiritish san'at ta'limining yangi bosqichini boshlab beradi.

Xulosa qilib aytganda, qalam tasvir fanini o'qitishda ilg'or pedagogik texnologiyalar, interfaol va innovatsion metodlardan kompleks foydalanish, talabalarda kasbiy, ijodiy va estetik kompetensiyalarni rivojlantirishning eng samarali yo'lidir. Bu yondashuv nafaqat o'quv jarayonining sifatini oshiradi, balki bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy ta'lim talablariga mos tarzda tayyorlashga imkon yaratadi.

Tasviriy san'at fanlarini, jumladan, qalam tasvirni o'qitishda innovatsion texnologiyalar, interfaol metodlar va raqamli vositalarni qo'llash — oliy pedagogik

ta'limda sifatli ta'limning kafolatidir. Bu jarayon bo'lajak o'qituvchilarning nafaqat badiiy, balki ilmiy-tadqiqot salohiyatini ham rivojlantiradi. Shunday qilib, metodik yondashuvlarni modernizatsiya qilish — tasviriy san'at ta'limining samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавди́ров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №1. – С. 131–134.
3. Shovdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // AIP Conference Proceedings. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
4. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
5. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
6. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // E3S Web of Conferences. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.